

Nr 14.

Utlåtande med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av statens forskningskommitté för lantmannabyggnader m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln (p. 126) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till statens forskningskommitté för lantmannabyggnader för budgetåret 1951/52 beräkna ett reservationsanslag av 143 000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 12 januari 1951 avlåten, till utskottet hänvisad proposition, nr 21, föreslagit riksdagen att

1) besluta att statens forskningskommitté för lantmannabyggnader skall från och med den 1 juli 1951 omorganiseras till en statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader i huvudsaklig överensstämmelse med vad i propositionen förordats;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att fastställa i propositionen angiven personalförteckning för statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52;

3) godkänna i propositionen angiven avlöningsstat för samma tid; samt

4) å riksstaten för budgetåret 1951/52 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till Statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader: Avlöningar ett förslagsanslag av 101 500 kronor; och

b) till Statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader: Omkostnader ett förslagsanslag av 41 500 kronor.

I detta sammanhang har utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 298 av herr *Sundelin m. fl.* och II: 397, likalydande, av herr *Stjärne m. fl.*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen med bifall i huvudsak till propositionen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning om den föreslagna verksamhetens anknytning till lantbrukshögskolan;

2) I: 299 av herrar *Eskilsson och Ohlsson, Ebbe*, samt II: 396, likalydande, av herrar *Hæggblom och Larsson* i Karlstad, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte besluta att förlägga ifrågavarande anstalt till Uppsala eller dess närhet.

Beträffande de skäl, som motionärerna åberopat till stöd för sina yrkanden, får utskottet hänvisa till motionerna.

Inledning.

Behovet av en organiserad forsknings- och försöksverksamhet på lantmannabyggnadernas område har tidigare berörts i skilda sammanhang. Här må endast nämnas, att särskilt tillkallade sakkunniga i ett år 1941 avgivet betänkande (SOU 1941: 4) föreslog, att en statens byggnadsförsöksanstalt för forskningsverksamhet på lantbruksbyggandets område skulle inrättas. Efter samråd med domänstyrelsen och dåvarande egnahemsstyrelsen samt de år 1938 tillkallade s. k. ladugårdsbyggnads-sakkunniga inkom vidare Lantbruksförbundets byggnadsförening i februari 1942 till chefen för jordbruksdepartementet med en framställning i samma syfte.

I proposition (nr 74) till 1943 års riksdag hemställde Kungl. Maj:t om ett anslag av 60 000 kronor för planläggning av en dylik forsknings- och försöksverksamhet. Denna begäran bifölls av riksdagen. Frågan om de närmare riktlinjerna för denna verksamhet utreddes därefter inom jordbruksdepartementet. Därvid uppmärksammades ett av jordbruksutskottet vid behandlingen av propositionen gjort uttalande att verksamheten till en början borde bedrivas i kommittéform. Sedan detta utredningsarbete slutförts, förordnade Kungl. Maj:t den 20 augusti 1943, att en statens forskningskommitté för lantmannabyggnader skulle inrättas. Kommittén fick till uppgift att genom vetenskaplig forskning och praktiska försök främja lantmannabyggnadernas ändamålsenliga utformning ur i främsta rummet byggnadskostnads-, hygienisk och arbetsekonomisk synpunkt, att undersöka möjligheterna för jordbruksproduktionens anpassning efter byggnadsekonomiska förhållanden samt att föranstalta om systematiskt samlande, ordnande och bearbetande av föreliggande forskningsresultat och praktiska rön beträffande lantmannabyggnader ävensom i samband därmed vidtagna erforderliga förberedande åtgärder för kunskapsmaterialets bekantgörande och nyttiggörande för jordbruket.

Enligt en samma dag fastställd instruktion skulle inom kommittén finnas inrättad en särskild forskningsavdelning. Denna skulle utgöra kommitténs verkställande organ. En av ledamöterna skulle förordnas till utredningsman och i denna egenskap fungera såsom föreståndare för forskningsavdelningen.

Samtliga ledamöter i kommittén utses av Kungl. Maj:t. För närvarande består kommittén av, förutom ordföranden, landshövdingen T. Å. Hovgard, fyra ledamöter, nämligen ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren A. Andersson, Tungelsta, professorn vid veterinärhögskolan K. J. Eriksson, byråchefen i lantbruksstyrelsen N. O. T. Åkesson och agronomen A. Örborn, av vilka den sistnämnde förordnats till utredningsman.

I detta sammanhang må erinras om att chefen för jordbruksdepartementet år 1943 tillsatte en kommitté, benämnd jordbrukets byggnadsstudie-kommitté, med uppdrag att anordna arbetsstudier beträffande byggnadsarbeten för jordbrukets behov. Denna kommitté, som upphörde med sin

verksamhet den 1 juli 1948, sysslade även med vissa konstruktionsfrågor. Slutligen kan nämnas, att frågan om arronderingsförhållandenas inverkan på brukningskostnaderna under de senaste åren särskilt behandlats av den s. k. fältarronderingskommittén.

Redan före forskningskommitténs tillkomst hade uppmärksammats, att forsknings- och försöksverksamheten på det byggnadstekniska området var splittrad på ett flertal statliga, halvstatliga och enskilda organ. Frågan om inrättande av ett centralt organ för samordning och ledning av denna verksamhet hade även behandlats i olika sammanhang utan att någon slutgiltig lösning nåtts. Sedan chefen för socialdepartementet med anledning härav tillkallat sakkunniga för vidare utredning av frågan, avgåvo dessa i december 1946 förslag om inrättande av ett centralt utredningsorgan för husbyggnadsfrågor. Beträffande forskningskommittén innebar förslaget, att utredningar rörande bostadsbyggnader skulle överföras från kommittén till det centrala organet.

På grund av vad som framkom vid remissbehandlingen av nämnda förslag tillkallade chefen för socialdepartementet därefter särskilda sakkunniga för att på grundval av förslaget och de däröver avgivna yttrandena förbereda skapandet av en enhetlig organisation för utredningar inom husbyggnadsområdet. De sakkunniga avgåvo i december 1948 betänkande med förslag till inrättande av ett statens byggnadsinstitut. Enligt förslaget skulle institutet från forskningskommittén övertaga de allmängiltiga tekniskt-ekonomiska utredningarna.

Genom beslut den 19 november 1948 uppdrog Kungl. Maj:t åt forskningskommittén att utreda frågan om den framtida organisationen av den av kommittén bedrivna forsknings- och försöksverksamheten. Enligt Kungl. Maj:ts bemyndigande samma dag förordnade chefen för jordbruksdepartementet statskommissarien R. E. Norberg att såsom expert biträda kommittén vid uppdragets fullgörande. Därjämte har forskningskommittén under utredningen samrått med överinspektören för lantbrukets försöksväsende, professorn Y. Gustafsson.

Forskningskommittén har den 11 februari 1949 avgivit betänkande med förslag i nämnda fråga. Över betänkandet ha efter remiss utlåtanden avgivits av ett flertal myndigheter och sammanslutningar.

Forskningskommitténs förslag.

Huvuddragen av förslaget.

Forskningskommitténs förslag innebär i huvudsak att ett särskilt organ, benämnt *jordbrukets planeringsinstitut*, skall inrättas.

Institutet skall ha till uppgift att klarlägga de frågor, som sammanhånga med jordbruksfastighetens ändamålsenliga uppbyggnad. I sådant hänseende skall det bland annat åligga institutet att utföra vetenskapliga undersökningar och praktiska försök i syfte att främja en ändamålsenlig

utformning av såväl lantmannabyggnader som övriga i en jordbruksfastighet ingående tekniska anläggningar ur i främsta rummet byggnads-, produktions- och arbetsekonomisk synpunkt, att genom vetenskapliga undersökningar och praktiska försök klarlägga de ekonomiska förutsättningarna vid långtidsinvesteringar i jordbruksfastigheter, att föranstalta om ett systematiskt samlande, ordnande och bearbetande av uppnådda forsknings- och försöksresultat på området, samt att vidtaga erforderliga åtgärder för kunskapsmaterialets bekantgörande och nyttiggörande i jordbruket.

Institutet skall uppbyggas på grundval av den nuvarande forskningskommittén. Det skall emellertid även övertaga vissa uppgifter, som under senare år handlagts av andra organ. Härvid åsyftas i främsta rummet de konstruktionsfrågor, som tidigare bearbetats av jordbrukets byggnadsstudiekommitté, ävensom den av den s. k. fältarronderingskommittén bedrivna undersökningen rörande arronderingsförhållandenas inverkan på brukningskostnaderna.

Institutet skall samarbeta med en rad forskningsinstitutioner inom närliggande områden liksom med lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna.

I fråga om organisationen föreslås att institutet skall ha en styrelse, bestående av nio ledamöter. Institutets chef skall vara självskriven ledamot. Övriga ledamöter skola utses av Kungl. Maj:t för viss tid. Styrelsen bör vara sammansatt så, att den inrymmer företrädare för såväl grundforskning inom institutets verksamhetsområde som en mera praktiskt betonad målforskning. Av verksamheten berörda myndigheter ävensom jordbrukets organisationer böra också beredas plats i styrelsen.

Institutet föreslås skola organiseras på tre avdelningar, nämligen en byggnadsavdelning, en ekonomisk avdelning och en kulturteknisk avdelning. Här till kommer ett mindre kansli, direkt underställt chefen.

Kostnaderna för det planerade institutet beräknas vid fullt utbyggd verksamhet komma att uppgå till omkring 390 000 kronor om året. Emellertid föreslår kommittén att institutet skall uppbyggas successivt. För det första verksamhetsåret beräknas kostnaderna till omkring 225 000 kronor.

Institutets arbetsuppgifter m. m.

Kommittén redogör i sitt betänkande till en början för olika inom kommittén utförda eller pågående arbeten. Vidare lämnas i betänkandet en redogörelse för byggnadskapitalets och byggnadskostnadernas storlek vid jordbruken i vårt land. Kommittén behandlar härefter olika utvägar att lösa jordbrukets byggnadsfrågor samt understryker behovet av att ett särskilt permanent organ — förslagsvis benämnt jordbrukets planeringsinstitut — skapas för forsknings- och försöksverksamhet rörande dessa frågor.

Beträffande en närmare redogörelse för kommitténs allmänna motivering torde utskottet få hänvisa till s. 5—9 i propositionen.

Institutets arbetsuppgifter enligt förslaget kunna uppdelas på tre grenar, avseende den första byggnadstekniska, den andra kulturtekniska och den tredje fastighetsekonomiska frågor. Här om innehåller förslaget i huvudsak följande.

På det *byggnadstekniska* området bör det största intresset knytas till byggnadernas utformning och planering med hänsyn till driftstekniska och driftsekonomiska förhållanden. Det framhålles emellertid såsom självklart, att även vissa tekniska problem rörande konstruktionerna måste undersökas. Vidare böra beaktas de sociala och ekonomiska planeringsproblem som uppkomma i samband med jordbruksbebyggelsen.

De olika byggnader, som skulle beröras av institutets undersökningar, indelas i förslaget i djurutrymmen, lagerutrymmen, övriga driftsbyggnader och bostäder. För samtliga dessa byggnadstyper kunna forsknings- och utredningsuppgifterna lämpligen uppdelas i problem rörande byggnadernas formgivning och utrustning, problem rörande delkonstruktioner i byggnaderna respektive inredningen samt lokaliseringsfrågor beträffande bebyggelsen.

I förslaget framhålles att arbetsuppgifterna rörande byggnadernas formgivning och utrustning äro, med undantag för bostäder, helt och hållet speciella för jordbrukets bygghälsa. De böra därför i sin helhet falla inom institutets område. Vad angår konstruktionsfrågorna bör institutet som regel icke befatta sig med byggnadstekniska grundforskningsproblem utan endast syssla med tillämpning av de resultat, som vunnits vid de speciella forskningsinstitutionerna på byggnadsteknikens område. I vissa fall, nämligen då jordbruket har ett primärintresse av grundforskning på materialområdet, böra dock även dylika forskningsuppgifter ankomma på institutet, oaktat de därjämte kunna ha ett sekundärt intresse för övrig byggnadsforskning.

I detta sammanhang beröres även förhållandet mellan planeringsinstitutet och det i 1947 års utredning för byggnadsfrågor föreslagna statens byggnadsinstitut. Enligt förslaget bör gränsen mellan de båda instituten lämpligast dragas så, att allmängiltiga bostadsutredningar skola utföras vid byggnadsinstitutet, medan tillämpad bostadsforskning för lantbruket, d. v. s. forskning berörande bostäder för jordbrukare och lantarbetare, skall bedrivas vid planeringsinstitutet.

På det *kulturtekniska* området avses i första hand skola behandlas de tekniska och ekonomiska frågor, som sammanhånga med frågan hur vissa fasta anläggningar böra insättas i jordbruksdriften för att man skall få en rationell produktionsapparat. Som exempel på dylika fasta anläggningar nämner kommittén diken, vägar, invallningsföretag, broar och vattentäcker.

De kulturtekniska forskningsuppgifterna uppdelas i samma grupper som de byggnadstekniska frågorna, d. v. s. i problem rörande anläggningarnas utformning, problem rörande konstruktioner samt lokaliseringsfrågor. Därjämte skola inom denna avdelning behandlas frågor rörande fastighets-

storlek och ägobalans i samband med förändringar i fastighetsindelningen ävensom de tekniska och ekonomiska möjligheterna för sådana förändringar.

Med hänsyn till att verksamheten inom den kulturtekniska avdelningen berör den agronomiska hydrotekniken upptager forskningskommittén även beträffande de kulturtekniska spörsmålen frågan om gränsdragningen mellan institutet och andra forskningsanstalter. Därvid framhålles, att den agronomiska hydrotekniken överspannar mycket vida områden. Det är därför icke lämpligt att inom den här föreslagna avdelningen inrymma mer än en viss del därav, nämligen den som har mera omedelbart samband med fastighetstekniska och fastighetsekonomiska spörsmål.

På det *fastighetsekonomiska* området har det icke ansetts möjligt att göra några generella uttalanden rörande fastigheternas utformning i praktiken. De forskningsuppgifter, som avses skola ifrågakomma, uppdelas systematiskt i dels fortlöpande analyser av bestämmande faktorer, nämligen naturliga förhållanden, arbetskraftsförhållanden, sociala synpunkter, mekaniseringsutvecklingen, arronderingsfaktorn, produktionsinriktningen och kapitalens kostnader, dels spörsmål rörande planeringens genomförande, nämligen lokaliseringsfrågor, värderingsfrågor, båtnadsbegreppet, kalkylationsmetoder vid långtidsplanering och individualplaneringens metodik.

Arbetsuppgifterna på det fastighetsekonomiska området sammanföras i fyra grupper: grundläggande jordbruksekonomiska undersökningar, fastighetsekonomiska fältstudier, statistisk uppgiftsinsamling och arbetsstudier.

I samband med redogörelsen för institutets arbetsuppgifter betonas starkt betydelsen av ett intimt s a m a r b e t e med forskare och forskningsinstitutioner inom närliggande områden, i främsta rummet med det planerade byggnadsinstitutet ävensom med de byggnadstekniska institutionerna och institutionerna för skifteslära vid de tekniska högskolorna. Såsom en angelägenhet av största vikt framhålles vidare, att institutet kommer att stå i intim kontakt med lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna. För sådant ändamål bör förslagsvis chefen för lantbruksstyrelsens rationaliseringsavdelning erhålla plats i institutets styrelse. Det lokala samarbetet med nämnderna torde enligt förslaget lätt kunna lösas genom direkt arbetskontakt i anslutning till deras rationaliseringsarbete. Vidare förordas samarbete med lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, statens maskinprovningar, statens mejeriförsök, statens trädgårdsförsök, lagringsforskningskommittén inom jordbrukets forskningsråd samt institutet för konserveringsforskning m. fl. Det framhålles även såsom angeläget, att institutet upprätthåller kontakt med de utländska forskningsanstalterna på samma områden. För att sprida forsknings- och försöksresultaten föreslås härjämte samarbete med jordbrukets upplysningsnämnd.

Enligt betänkandet måste det blivande institutet med nödvändighet bedriva en omfattande försöksverksamhet. Härvid framhålles, att institutet skulle behöva ett mycket stort antal försöksgårdar, där skilda

problem kunde upptagas till studium. Då en sådan anordning av kostnads-skäl icke är möjlig, förordas att, liksom i forskningskommitténs hittillsvarande verksamhet, i stället den utvägen användes, att överenskommelse träffas med jordbrukare om att vissa försök skola få utföras i samband med nybyggnad på deras gårdar. Emellertid måste i sådana fall ofta så stor hänsyn tagas till vederbörande jordbrukares önskemål, att försökens värde reduceras. Det är därför enligt betänkandet av stor betydelse, att institutet erhåller åtminstone några egna försöksgårdar för större och mera permanenta försök.

I detta sammanhang har forskningskommittén erinrat om att försöks-gårdsutredningen för Bogesund i ett den 19 november 1948 avgivet betän-kande föreslagit, att Bogesunds huvudgård skulle inrättas som försöksgård för animalieproduktion, speciellt för mjölkproduktion, samt att i verksam-heten skulle ingå bland annat vissa byggnadstekniska och jordbruksekonomi-ska försök.

Vidare framhålles såsom önskvärt, att institutet får möjlighet till för-söksverksamhet i Norrland i anslutning till den verksamhet av detta slag, som där bedrivs av andra forskningsanstalter.

En utförligare redogörelse för det ifrågasatta institutets verksamhets-område m. m. återfinnes å s. 9—13 i propositionen, vartill utskottet tillåter sig att hänvisa.

Institutets organisation och förläggning.

Som tidigare nämnts föreslås institutet — jordbrukets planeringsinstitut — skola stå under överinseende av en styrelse om nio ledamöter. Av dessa skall institutets chef vara självskriven. De övriga skola utses av Kungl. Maj:t för en tid av tre år. Sammanträde bör äga rum på kallelse av ordföranden så ofta förekommande ärenden det påfordra, dock minst fyra gånger om året.

Förutom en allmän skyldighet att övervaka institutet och främja dess verksamhet skall styrelsen enligt förslaget ha till åliggande att fastställa arbetsprogram och tillse, att erforderligt samarbete kommer till stånd med andra institutioner och med näringslivet.

Ersättning föreslås skola utgå till ordföranden med ett fast årsarvode av 1 800 kronor samt till övriga styrelseledamöter i form av dagarvode av 20 kronor för varje sammanträdesdag jämte, i förekommande fall, rese- och traktamentsersättning enligt klass I A allmänna resereglementet.

Den närmaste ledningen av institutet bör enligt förslaget utövas av en chef. Denne skall vara föredragande inför styrelsen och ansvara för verk-ställandet av styrelsens beslut. Vidare skall han bland annat leda och över- vaka institutets verksamhet i dess helhet samt upptaga och utveckla för- bindelser med närstående institutioner och organ. Chefen föreslås skola an- ställas genom förordnande på viss tid med placering i lönegrad Cp 15.

Beträffande organisationen i övrigt framhålles i betänkandet att grundtanken varit, att den största återhållsamhet bör iakttagas i fråga om inrättandet av ordinarie tjänster. En viss kontinuitet hos personalen fordras emellertid för institutets verksamhet och därjämte böra sådana befattningshavare, som bedrivit utrednings- och forskningsarbete under längre tid, få så trygga anställningsförhållanden, att de icke söka sig bort från institutet och därmed vålla avbräck i verksamheten. Forskningskommittén föreslår därför, att ett antal befattningshavare, som äro av direkt betydelse för verksamhetens bedrivande, liksom även viss kontorspersonal skola beredas fast anställning. Övrig personal bör vara arvodesanställd. Genom en sådan anordning beredes även möjlighet till utbildning av personal för uppgifter utanför institutet, t. ex. för tjänstgöring vid lantbruksnämnderna.

Som nämnts föreslås institutet skola organiseras på tre avdelningar, nämligen byggnadsavdelningen, den ekonomiska avdelningen och den kulturtekniska avdelningen, vartill kommer ett mindre, chefen direkt underställt kansli.

Avdelningarna skola enligt förslaget förestås av särskilda avdelningsföreståndare med uppgift att, var och en inom sitt forskningsområde, enligt fastställd arbetsplan leda och själva delta i undersökningar och försök samt med uppmärksamhet följa forskningsverksamheten och främja dess utveckling. Såsom lämplig löneställning förordas placering i lönegrad Cp 8.

På varje avdelning bör vidare finnas en försöksledare, som i samråd med avdelningsföreståndaren skall planlägga undersökningar och försök samt biträda denne med övervakandet av forskningsverksamheten inom avdelningen. Försöksledare anses böra beredas extra ordinarie anställning med placering i lönegrad Ce 29.

På byggnadsavdelningen bör vidare enligt förslaget finnas anställd en arkitekt i lönegrad Ce 29 med uppgift att bedriva tillämpad forskning rörande lantbrukets bostäder.

Förutom nu nämnda befattningshavare erfordras enligt förslaget ytterligare fackutbildad personal ävensom viss kontorspersonal.

Vad angår institutets förläggning anföres i betänkandet, att den hittills vunna erfarenheten av Lund som förläggningsort för forskningskommittén talar för att även institutet bör förläggas dit. Med hänsyn till att skiftande odlingsbetingelser äro representerade inom ej alltför långt avstånd, skulle nämligen grundläggande försök kunna utföras där utan stora kostnader. Därjämte skulle lokalfrågan åtminstone för den närmaste framtiden kunna ordnas genom att institutet övertog forskningskommitténs nuvarande lokaler. Styrelsens sammanträdesort föreslås däremot skola som regel bliva Stockholm, liksom fallet varit beträffande forskningskommittén.

I vad avser en närmare redogörelse för det föreslagna institutets organisation m. m. torde få hänvisas till s. 13—16 i propositionen.

Kostnadsfrågor.

De årliga kostnaderna för det planerade institutet vid full utbyggnad uppskattas till i runt tal 390 000 kronor. Härav beräknas kostnaden för löner till ordinarie och extra ordinarie personal, upptagna såsom begynnelselöner i ortsgrupp 3 inklusive tolv procent tillägg, samt ersättning till arvodesanställd personal till 276 272 kronor enligt en specifikation, som återfinnes å s. 17 i propositionen.

Beträffande de årliga kostnaderna för institutet i övrigt anföres i betänkandet att institutet kommer att behöva tillkalla experter från andra institutioner för bearbetning av vissa frågor, varvid det även kan bli nödvändigt att tillfälligtvis anställa extra kontorspersonal. För sådana specialundersökningar beräknas en kostnad av 30 000 kronor. Genom att institutet behöver företaga åtskilliga försök vid det praktiska jordbruket på skilda håll i landet erfordras vidare ett relativt högt belopp till reseersättningar och traktamenten. Enligt betänkandet torde man icke kunna kalkylera med mindre kostnad härför än 30 000 kronor. Därjämte beräknas till speciella anläggningar i samband med vissa tekniska försök 20 000 kronor, till publikationstryck och kontorsomkostnader 30 000 kronor samt till styrelsearvoden 3 000 kronor.

Det sammanlagda årliga anslagsbehovet upptages sålunda till (276 300 + 30 000 + 30 000 + 20 000 + 30 000 + 3 000 =) 389 300 kronor.

I betänkandet framhålles vidare bland annat, att man vid jämförelse mellan de beräknade kostnaderna för institutet och de hittillsvarande utgifterna för motsvarande forsknings- och försöksverksamhet — uppgående till i runt tal 367 000 kronor för budgetåret 1946/47 och 413 000 kronor för budgetåret 1947/48 — bör uppmärksamma, att institutets arbetsuppgifter äro mera omfattande än den nuvarande verksamheten på området. Den föreslagna samordningen torde därjämte kunna giva snabbare och säkrare resultat än vad som kan ernås, då skilda kommittéer bearbeta fristående detaljer.

På grund av de synnerligen aktuella uppgifter, som institutet skall ha hand om, föreslås detta skola organiseras så snart som möjligt. Svårigheten att erhålla kompetenta krafter till alla de befattningar, som enligt förslaget skola inrättas, har emellertid föranlett forskningskommittén att förorda en successiv utbyggnad av institutet.

De tjänstemän, som föreslås skola tillsättas under det första budgetåret, äro — förutom institutets chef — en gemensam föreståndare för byggnads- och ekonomiavdelningarna, en försöksledare på byggnadsavdelningen och en på den kulturtekniska avdelningen, en arkitekt, en ingenjör, en kansli-skrivare, ett kanslibitråde, tre ingenjörer, arkitekter eller agronomer samt två skriv- och kontorsbiträden. I den mån kompetenta krafter icke finnas böra befattningarna enligt förslaget tills vidare besättas med tillförordnad personal.

Kostnaden under det första budgetåret för en sålunda begränsad uppbygg-

nad av institutionen har beräknats till sammanlagt 225 000 kronor, varav i runt tal 161 900 kronor till löner, 3 000 kronor till styrelsearvodet, 16 100 kronor till specialundersökningar, 17 000 kronor till reseersättningar, 9 000 kronor till försöksomkostnader och 18 000 kronor till utrustning, expenser, publikationstryck m. m.

Yttrandena.

Behovet av en ökad forsknings- och försöksverksamhet på lantmannabyggnadernas område vitsordas i de flesta remissutlåtandena. Meningarna äro däremot delade om huru verksamheten bör organiseras. Sålunda avstyrka *skogsstyrelsen*, *lantbruksakademien*, *överstyrelsen för de tekniska högskolorna* och *Riksförbundet Landsbygdens folk* att det föreliggande förslaget förverkligas, medan *statskontoret*, *lantmåteristyrelsen*, *domänstyrelsen*, *lantbruksstyrelsen*, *statens kommitté för byggnadsforskning* och *Sveriges högskoleutbildade väg- och vattenbyggares riksförbund* tillstyrka detsamma utan större anmärkningar. Övriga instanser tillstyrka förslaget endast med betydande inskränkningar eller yttra sig allena beträffande vissa delar däray. Inom statskontoret och lantbruksstyrelsen har reservation anförts av generaldirektören Björk respektive överdirektören Ytterborn, vilka avstyrka förslaget.

Såsom skäl för avstyrkandena anföres i huvudsak, att det icke är lämpligt eller nödvändigt att skapa ett nytt kostnadskrävande ämbetsverk för ifrågavarande ändamål. Ett dylikt forskningsorgan skulle i stället kunna inordnas i lantbruksstyrelsens eller lantbrukshögskolans organisation. I ett flertal yttranden framhållles vidare, att den förebragta utredningen är ofullständig på ett flertal punkter. Särskilt anmärkes, att arten och omfattningen av de uppgifter, som skulle tillkomma det föreslagna institutet, icke ha blivit tillräckligt klart och allsidigt belysta. I åtskilliga yttranden förordas, att hela frågan om byggnadsforskningens organisation skall upptagas till prövning i ett vidare sammanhang. I några fall, t. ex. i remissutlåtandena av lärarkollegierna vid tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola samt av lantbruksakademien och lantbrukshögskolans lärarråd, föreslås därjämte, att forskningskommittén i avbidan på en överarbetning av förslaget eller en ny utredning skall tills vidare fortsätta sin verksamhet efter i huvudsak samma linjer som för närvarande, därvid emellertid verksamheten bör intensifieras.

Beträffande det närmare innehållet i yttrandena får utskottet i huvudsak hänvisa till den redogörelse som lämnats å s. 18—27 i propositionen. Här torde emellertid få anföras följande.

I fråga om det föreslagna institutets arbetsuppgifter anmärkes i remissutlåtandena av *lantmåteristyrelsen*, *domänstyrelsen*, *lantbruksstyrelsen* och *skogstyrelsen*, att i betänkandet icke beaktats de viktiga frågor, som avse skogen och dess problem i förhållande till driften i övrigt vid jord-

bruken. Med hänsyn till att skogsbruk i mycket stor utsträckning bedrivs i förening med jordbruk böra enligt ämbetsverkens mening även sagda frågor höra till institutets verksamhetsområde.

I några fall förordas begränsningar i de föreslagna arbetsuppgifterna för institutet. Sälunda ifrågasätter *Sveriges högskoleutbildade väg- och vattenbyggares riksförbund* lämpligheten av att någon form av grundforskning anförtros åt planeringsinstitutet, eftersom dettas resurser enligt förslaget knappast komma att bli tillräckliga därför. Vidare framhåller *byggnadsstyrelsen*, med utgångspunkt från förslaget allmänna synpunkter, att tyngdpunkten i institutets verksamhet åtminstone tills vidare bör läggas på arbetsuppgifter inom det rent jordbruksekonomiska området. Redan av denna anledning synes det icke nu erforderligt att organisera en byggnadsavdelning av den föreslagna omfattningen. Härtill kommer, att flertalet av de för byggnadsavdelningen angivna forskningsuppgifterna äro av sådan allmän art, att de torde falla inom ramen för det planerade statliga byggnadsinstitutets verksamhet. Även *överstyrelsen för de tekniska högskolorna* anser, att institutets huvudsakliga verksamhet — därest institutet bör komma till stånd — bör förläggas till det kulturtekniska och det fastighetstekniska området.

Å andra sidan förordar *överinspektören för lantbrukets försöksväsende*, att institutets byggnadsavdelning ofördröjligen skall utbyggas i full omfattning. Som skäl härför pekas på betydelsen av att denna avdelnings viktiga uppgifter, som till väsentlig del skola övertagas från den nuvarande forskningskommittén, snarast måtte kunna behandlas under fastare former. Däremot böra enligt överinspektörens mening den kulturtekniska och den ekonomiska avdelningen upprättas i full utsträckning först sedan frågan om dessa avdelningars arbetsuppgifter ytterligare klarlagts och bättre möjligheter yppat sig att erhålla kompetent arbetskraft. En liknande ståndpunkt har intagits av *Sveriges lantbruksförbund*.

Bostadsstyrelsen framhåller, att gränsdragningen mellan arbetsuppgifterna för statens byggnadsinstitut och det nu föreslagna planeringsinstitutet bör ske så, att alla de forskningsuppgifter, som äro av betydelse även för annan byggnadsverksamhet än den på jordbrukets område, hänskjutas till byggnadsinstitutet.

Inrättandet av ett jordbrukets planeringsinstitut är enligt *statens kommitté för byggnadsforskning* icke i högre grad beroende av en eventuell organisation av forsknings- och utredningsverksamheten på byggnadsområdet i allmänhet. Emellertid bör enligt kommitténs mening planeringsinstitutets organisation icke fastläsas, förrän ytterligare erfarenheter vunnits.

Vad angår förläggningssorten för det föreslagna institutet har i samtliga de yttranden, vari frågan berörts, gjorts gällande att staden Lund är mindre lämplig såsom förläggningssort.

Sälunda anför *styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök*, att stora fördelar skulle kunna vinnas, om samarbetet med vissa

av högskolans och statens lantbruksförsöks institutioner underlättades. Styrelsen förordar därför, att institutet skall förläggas till Uppsala eller dess närhet, varvid bör tillses att förbindelserna med lantbrukshögskolan bliva så goda som möjligt.

Lantbrukshögskolans lärarråd framhåller bland annat, att vad forskningskommittén anfört rörande samarbetet med andra institutioner samt med lantbruksstyrelsen och försöksgården vid Bogesund knappast låter sig förenas med kommitténs uppfattning, att Lund skulle vara lämplig förläggningssort för institutet, så mycket mindre som kommittén särskilt understrukit önskvärdheten av att institutets försöksverksamhet skall omfatta även Norrland.

Liknande synpunkter anföras av *lantbruksakademien* och *lärarkollegiet vid Tekniska högskolan i Stockholm*. På enahanda grunder finner *domänstyrelsen* starka skäl tala för en förläggning till Ultuna eller Uppsala, medan *lantmäteristyrelsen* anser Stockholm eller Stockholms närhet vara den lämpligaste förläggningsplatsen. *Lantbruksstyrelsen* förordar för sin del, att institutet skall förläggas ej alltför långt från Stockholm eller Uppsala.

Jämväl *överinspektören för lantbrukets försöksväsende* anser institutets placering i Lund olämplig och anför härom följande.

Tyvärr saknas tillräckligt uttömmande statistiska uppgifter för bedömning av frågan om behovet av byggnadsrationalisering och övrig rationalisering inom lantbruket i olika delar av landet. Några skäl att antaga att detta behov skulle vara mindre i norra och mellersta Sverige än i södra Sverige finnas emellertid ej. Snarare torde förhållandena vara omvända. Jag får i detta sammanhang hänvisa till 1942 års jordbrukskommittés betänkande del III (SOU 1946: 61) och det material som där framlägges av kommitténs rationaliseringsutskott. En mera central förläggning av institutet inom landet än den föreslagna skulle otvetydigt vara ägnad att underlätta institutets kontakt med de aktuella problemen och även förbilliga institutets verksamhet. I betänkandet framhålles önskvärdheten av institutets förläggning i en trakt med stor jordbrukstäthet. Vidare understrykes med skärpa vikten av samarbete med en rad namngivna institutioner, av vilka flertalet äro belägna i Uppsala och Stockholm. Vikten av sådant samarbete har även understrukits av 1940 års byggnadsakkunniga (SOU 1941: 4). Största möjliga hänsynstagande till samtliga nu framförda synpunkter sker om institutet förlägges till Uppsala, vilket jag härmed vill föreslå. En tillfällig förläggning tills vidare i Lund i avvaktan på lokalfrågans ordnande i Uppsala är givetvis tänkbar.

Beträffande institutets organisation föreslår *lantmäteristyrelsen*, att samarbetet med närstående verk och institutioner organisatoriskt skall säkerställas på så sätt, att representanter för dessa verk och institutioner skola ingå i institutets styrelse eller i ett särskilt råd. Förslag om representation i styrelsen framläggas även i ett flertal andra yttranden. *Överinspektören för lantbrukets försöksväsende* understryker, att verksamheten vid institutet måste bedrivas i intim kontakt med övrig forsknings- och försöksverksamhet på jordbrukets område, och framhåller, att i synnerhet samarbetet med statens lantbruksförsök bör bli synnerligen långtgående. Det torde

även bli aktuellt för institutet att utnyttja vissa allmänna försöksresurser. Med hänsyn härtill bör övervägas, huruvida icke institutets verksamhet kan organisatoriskt samordnas med den övriga försöksverksamheten, exempelvis genom att institutets arbetsplaner underställas styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök för godkännande samt att högskolestyrelsen får i uppdrag att avgiva yttrande över institutets anslagsäskanden.

Vad beträffar personalen vid institutet ha i åtskilliga remissyttrandena invändningar framförts beträffande vad förslaget innehåller i fråga om befattningshavarnas kompetens och löneställning.

Anslagsäskanden för budgetåret 1951/52.

I skrivelse den 28 augusti 1950 har *statens forskningskommitté för lantmannabyggnader* hemställt, att till verksamheten under budgetåret 1951/52 skall anvisas dels ett förslagsanslag av 167 600 kronor till avlöningar och dels ett förslagsanslag av 54 500 kronor till omkostnader.

Med utgångspunkt från att kommittén från och med budgetåret 1951/52 skall ombildas till ett särskilt institut, benämnt statens forskningsinstitut för lantmannabyggnader, har kommittén i förevarande skrivelse framlagt ett i förhållande till den förut behandlade utredningen reducerat förslag till omorganisation av kommittén.

Enligt detta skall i spetsen för institutet stå en chef i lönegrad Cp 15. Därjämte skall inrättas en befattning såsom avdelningsföreståndare för byggnadsavdelningen i lönegrad Cp 8. Vidare skola finnas tre försöksledare i lönegrad Ce 29, av vilka den förste skall syssla med ekonomiska uppgifter på det agronomiska området, den andre med ingenjörstekniska uppgifter och den tredje med forskning rörande lantbrukets bostäder m. m. Antalet assistenter beräknas till fem. Av dessa skall en med placering i lönegrad Cg 27 ägna sig åt methods- och arbetsstudier beträffande inomgårdsarbeten, medan två, placerade i lönegrad Ce 26, skola syssla med vissa transportfrågor och kalkyler. De återstående två assistenterna, som föreslås skola placeras i lönegrad Ce 22, skola användas för ritningsarbeten. Härutöver skola finnas en kansliskrivare såsom registrator och kassör i lönegrad Ca 15, en montör för biträde vid försök och experiment i lönegrad Ce 14, ett kanslibitråde i lönegrad Ce 11 samt två skriv- och kontorsbiträden med avlöning enligt bestämmelserna om reglerad befordringsgång.

Till avlöning åt de sålunda föreslagna befattningshavarna beräknas ett belopp av (22 128 + 17 928 + 41 688 + 55 020 + 6 804 + 6 528 + 5 724 + 8 774 =) 164 594 kronor. Härtill komma arvoden och särskilda ersättningar till ordföranden och ledamöterna i institutets styrelse med tillhoppa 3 000 kronor.

Av omkostnadsanslaget å 54 500 kronor belöpa 500 kronor på sjukvård m. m. Till reseersättning avses 13 000 kronor, vilket är 2 000 kronor mindre än som beräknats för ändamålet under innevarande budgetår. Medelsbe-

hovet till utrustning, expenser, publikationstryck m. m. samt till försöksomkostnader uppskattas till 18 000 respektive 10 000 kronor. I jämförelse med innevarande budgetår innebär detta en ökning med 1 000 kronor beträffande vardera posten. Till specialutredningar upptages slutligen ett oförändrat belopp å 13 000 kronor.

Departementschefen.

Departementschefen har anfört följande.

»I propositionen nr 74 till 1943 års riksdag angående anslag för forsknings- och försöksverksamhet rörande lantmannabyggnader anförde dåvarande chefen för jordbruksdepartementet, bland annat, att det vore en känd sak, att byggnaderna inom jordbruket representerade ansenliga kapitalinvesteringar, som i många fall ej stode i proportion till jordbruksenheterens avkastningsvärde. Detta berodde icke endast på byggnadskostnadernas höjd i och för sig utan i kanske ännu högre grad på att en verkligt rationell utformning av byggnadsbeståndet icke genomförts i samband med planläggningen av driften. Stora besparingar skulle därför kunna göras i fråga om planläggning och utförande av jordbrukets ekonomibyggnader, därest dithörande spörsmål bleve föremål för en systematisk och sakkunnigt bedriven forsknings- och försöksverksamhet.

Vad sålunda anförts äger fortfarande giltighet. Betydelsen av att alla möjligheter att lösa jordbrukets byggnadsproblem tillvaratagas torde för övrigt nu till och med snarast vara ännu större än vad fallet var, då forskningskommittén inrättades. Efter sistnämnda tidpunkt ha nämligen byggnadskostnaderna inom jordbruket stigit ytterligare. I stor utsträckning är byggnadsbeståndet vidare nu sådant, att genomgripande förbättringar eller nybyggnader erfordras. Under de senaste åren har ny- och ombyggnadsverksamheten inom jordbruket hållits tillbaka genom byggnadsregleringen. Sedan denna numera upphävts såvitt gäller jordbrukets ekonomibyggnader, torde man böra räkna med att en omfattande investering i ny- och ombyggnader för jordbrukets räkning successivt kommer att äga rum. Det är då givetvis angeläget, att dessa byggnadsföretag skola utformas så, att dels en på lång sikt ändamålsenlig lösning av byggnadsfrågan erhålles i varje särskilt fall, dels kostnaderna hållas på lägsta möjliga nivå. I detta sammanhang måste även beaktas den verksamhet för främjande av jordbrukets rationalisering, som nu bedrivs i enlighet med de riktlinjer, vilka fastställdes av 1947 års riksdag. En grundförutsättning för att denna verksamhet skall kunna giva önskat resultat är uppenbarligen att de byggnadsfrågor, som aktualiseras i rationaliseringsarbetet, kunna lösas på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt.

I själva verket utgöra jordbrukets byggnadskostnader — näst arbetskostnaderna — den dominerande posten på jordbrukets utgiftssida. Utvecklingen av denna kostnadspost kommer följaktligen att i mycket hög grad bli

avgörande för i vad mån jordbrukets lönsamhet kan förbättras och inkomstnivån för jordbruksbefolkningen höjas utan en motsvarande höjning av konsumentprisnivån.

Det torde med hänsyn till det anförda få anses uppenbart, att det ur det allmännas synpunkt är synnerligen väl motiverat att stödja en forsknings- och försöksverksamhet beträffande jordbrukets byggnadsfrågor.

Att man år 1943 beslöt att tills vidare bedriva dylik verksamhet i kommittéform torde framför allt ha berott på att det icke ansågs lämpligt att skapa någon fastare organisation för ändamålet, innan viss erfarenhet vunnits. Då kommittén nu bedrivit sitt arbete i över sju år, synes emellertid tiden vara inne att mera definitivt pröva frågan om verksamhetens organisation och omfattning.

Jag vill då först framhålla, att de vunna erfarenheterna enligt min mening klart tala för att arbetet bör fortsättas. Likaså finner jag det nödvändigt att det organ, som hädanefter skall omhänderha verksamheten, skall erhålla en fastare organisation än den som hittills tillämpats. En verksamhet av ifrågavarande slag kräver nämligen uppenbarligen en viss grad av kontinuitet. Denna kontinuitet kan icke uppnås, med mindre man bereder erforderligt antal befattningshavare sådana anställnings- och avlöningsförhållanden, att för arbetet skadliga ombyten å tjänsterna kunna undvikas. Med hänsyn härtill ansluter jag mig till forskningskommitténs förslag, att kommittén skall förvandlas till ett institut av mera permanent karaktär.

Vad angår arbetsuppgifterna för det nya organet kan jag däremot icke biträda kommitténs ståndpunkt. Denna innebär en högst väsentlig utvidgning av kommitténs nuvarande verksamhetsfält och kan i korthet sägas vara, att det nya organet skall kunna upptaga ej blott byggnadstekniska problem utan även andra problem, som röra frågan om en ekonomiskt ändamålsenlig uppbyggnad av jordbruksfastigheten. Kommittén åsyftar givetvis icke, att sagda organ skall syssla med alla problem av sistnämnda slag. Emellertid synes kommittén avse, att organet i avsevärd utsträckning skall kunna behandla även sådana spørsmål, som visserligen närmast äro av fastighetsteknisk eller driftsekonomisk art men dock ha betydelse för lösningen av jordbrukets byggnadsfrågor. På sätt påpekats i flera yttranden skulle emellertid en sådan ståndpunkt vålla olägenheter i skilda hänseenden. Bland annat skulle den medföra en oklarhet i fråga om organets kompetensområde, som bör undvikas. Om organet skulle kunna göra en verklig, självständig insats på ett så vidsträckt verksamhetsfält, skulle det vidare behöva avsevärt större personella och materiella resurser än som nu torde kunna ställas till dess förfogande.

I ett par yttranden har gjorts gällande att det föreslagna organets arbetsuppgifter böra begränsas till kulturtekniska och driftsekonomiska problem och att forsknings- och försöksverksamheten beträffande jordbrukets byggnader bör uppdragas åt det organ för forskning och försök på bostadsbyggandets område — statens byggnadsinstitut — som föreslagits av 1947 års utredning för byggnadsfrågor. En dylik lösning av frågan kan jag dock av

flera skäl icke förorda. Densamma skulle bland annat innebära, att det nya institutet på jordbrukets område skulle få arbetsuppgifter av mycket obestämd karaktär och skulle vidare framkalla just sådana gränsdragningsproblem som nyss berörts. Av än större betydelse är att den angivna lösningen icke synes tillfredsställande ur jordbrukets synpunkt. Jordbrukets byggnadsfrågor innefatta nämligen, såsom redan framhållits, en rad för denna näring speciella problem, vilkas lösande är av den allra största betydelse. Det måste enligt min mening föreligga stor risk för att dessa ej skulle kunna ägnas tillräcklig uppmärksamhet inom ett institut, som till övervägande delen sysslar med allmänna bostadsbyggnadsfrågor.

Det lämpligaste synes i stället vara, att det organ, till vilket forskningskommittén för lantmannabyggnader nu bör ombildas, skall få i huvudsak samma arbetsuppgifter som de, vilka nu ankomma på forskningskommittén och enligt kommitténs betänkande skulle behandlas av en byggnadsteknisk avdelning inom det föreslagna planeringsinstitutet. Däremot bör organet ej bedriva någon självständig forsknings- eller försöksverksamhet beträffande kulturtekniska och fastighetsekonomiska frågor. För att det samband, som uppenbarligen föreligger mellan de byggnadstekniska samt de fastighetstekniska och driftsekonomiska problemen på jordbrukets område, skall bli vederbörligen beaktat, bör det emellertid förutsättas, att det nya organet kommer att uppehålla ett nära samarbete med de institutioner, som syssla med forsknings- och försöksverksamhet på sistnämnda båda områden.

Jag förordar alltså, att den nuvarande forskningskommittén skall omorganiseras till ett byggnadstekniskt forskningsinstitut, förslagsvis benämnt *statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader* och med i stort sett de arbetsuppgifter, som i betänkandet föreslagits för planeringsinstitutets byggnadsavdelning. Omorganisationen torde böra genomföras vid ingången av budgetåret 1951/52.

Det torde icke vara erforderligt att anstaltens arbetsuppgifter i förväg preciseras i detalj. Inom det angivna arbetsområdet rymmes en mängd problem av stor betydelse för jordbruket. Det bör få ankomma på anstaltens ledning att inom ramen för tillgängliga resurser avgöra, vilka av dessa som böra angripas i första hand. På två speciella punkter torde emellertid ett ståndpunktstagande vara påkallat. Den ena av dessa gäller anstaltens befattning med grundforskning på byggnadsteknikens område och den andra dess befattning med jordbrukets bostadsfrågor.

I betänkandet framhålles, att anstalten som regel icke bör befatta sig med byggnadstekniska grundforskningsproblem men dock bör kunna upptaga dylika i sådana fall, då jordbruket har ett primärintresse av grundforskning på materialområdet. Även en på dylikt sätt begränsad grundforskning skulle emellertid kräva större resurser hos anstalten än det för närvarande torde vara möjligt att ge detta. Jag anser därför, i överensstämmelse med vad som anförts i ett yttrande, att anstalten i princip ej bör ägna sig åt någon grundforskning.

Frågan om anstaltens befattning med jordbrukets bostadsproblem har i

betänkandet besvarats så, att allmängiltiga bostadsutredningar böra utföras vid det byggnadsinstitut, som föreslagits av 1947 års utredning för byggnadsfrågor, medan tillämpad bostadsforskning för lantbruket, d. v. s. forskning berörande bostäder för jordbrukare och lantarbetare, bör bedrivas vid nu ifrågavarande anstalt. Enligt vad jag inhämtat av chefen för socialdepartementet torde förslag om inrättande av ett särskilt institut för byggnadsfrågor ej komma att föreläggas årets riksdag. Innan frågan om inrättande av ett sådant institut och om dess organisation blivit avgjord torde det ej vara möjligt att definitivt bestämma, i vad mån den forskningsanstalt för lantmannabyggnader, som enligt min åsikt nu bör komma till stånd, bör ägna sig åt byggnadstekniska frågor rörande jordbrukets bostäder. Den vägledande synpunkten bör emellertid enligt min mening vara, att sistnämnda anstalt så långt möjligt bör begränsa sitt arbete till frågor som äro speciella för jordbruket. Då de byggnadstekniska problemen rörande bostäder i huvudsak torde vara desamma för jordbruksbefolkningen som för landsbygdsbefolkningen i övrigt, innebär denna min ståndpunkt, att forskningsanstalten för lantmannabyggnader bör upptaga nu nämnda problem endast i mycket begränsad utsträckning.

Såsom forskningskommittén framhållit torde det ligga i sakens natur, att den nya anstalten måste bedriva en omfattande försöksverksamhet. Av kostnadsskäl torde denna verksamhet ofta böra få den formen att överenskomme träffas med jordbrukare om att försök skola få utföras i samband med nybyggnad på deras gårdar. På detta sätt torde även ett avsevärt antal försöksobjekt kunna erhållas. Jag vill i detta sammanhang peka på de möjligheter till försöksverksamhet, som ett samarbete med domänverket och andra statliga institutioner kan erbjuda.

Forskningskommittén har emellertid härutöver uttalat önskemålet, att den blivande anstalten skall få åtminstone några egna försöksgårdar för större och mera permanenta försök. I detta sammanhang har utredningen hänvisat till det förslag, som framlagts om att Bogesunds huvudgård skulle inrättas som en försöksgård för animalieproduktion samt att i verksamheten vid denna försöksgård skulle ingå bland annat vissa byggnadstekniska försök.

I viss utsträckning har detta önskemål redan tillgodosetts. Jag torde sålunda få erinra om att Kungl. Maj:t dels medgivit forskningskommittén att av Lunds stad arrendera egendomen Lilla Råby, dels föreslagit riksdagen (prop. nr 2/1951, bil. 18 s. 79) att å tilläggsstat II till riksstaten för löpande budgetår anvisa ett anslag av 50 000 kronor såsom förlagslån för igångsättande av driften å egendomen. Att anstalten härutöver nu skulle erhålla någon eller några egna försöksgårdar kan jag bland annat av kostnadsskäl icke förorda. Ej heller torde det i nuvarande läge vara möjligt att inrätta någon statlig försöksgård vid Bogesund.

Vad angår anstaltens förläggningssort skulle väl en placering i Stockholm eller Uppsala innebära åtskilliga fördelar med hänsyn till den nära kontakt med andra jordbruksinstitutioner, som därigenom skulle ernås. Å andra

sidan har förläggningen till Lund hittills visat sig fördelaktig särskilt ur den synpunkten att det varit lätt för kommittén att komma i direkt kontakt med det praktiska jordbruket och att få lämpliga försöksobjekt. Då härtill kommer att kommittén nu har en försöksgård i Lund och att lämpliga kontorslokaler finnas å denna, anser jag mig böra förorda att anstalten åtminstone tills vidare skall förläggas till Lund.

Var styrelsens sammanträden skola hållas torde vara en lämplighetsfråga som Kungl. Maj:t bör äga avgöra.

Enligt forskningskommitténs betänkande skulle styrelsen för det planeerade institutet bestå av nio ledamöter. För min del finner jag det emellertid angeläget att styrelsen ej skall göras alltför stor. Jag föreslår därför att styrelsen skall bestå av sex ledamöter. Anstaltens chef bör vara självskriven ledamot, medan övriga fem ledamöter böra utses av Kungl. Maj:t. Det bör tillika ankomma på Kungl. Maj:t att utse ordförande i styrelsen. Det synes icke erforderligt att det i förväg bestämmes, att vissa verk eller organisationer skola vara representerade i styrelsen.

Till samtliga ledamöter i styrelsen med undantag av anstaltens chef torde ersättning böra utgå med 20 kronor för varje sammanträdesdag. Dessutom torde ordföranden i styrelsen böra erhålla ett arvode å 1 000 kronor för år. Samtliga ledamöter böra vidare äga uppbära resekostnads- och traktamentsersättning enligt klass I A i allmänna resereglementet.

I ett yttrande har alternativt framförts den tanken att samarbetet med närstående verk och institutioner organisatoriskt skulle säkerställas på så sätt, att representanter för dessa verk och institutioner skulle ingå i ett särskilt till anstalten knutet råd. Denna tanke synes förtjäna att övervägas närmare. Jag är emellertid ej för närvarande beredd att föreslå, att något dylikt råd skall inrättas. Det torde få ankomma på anstaltens styrelse att i första hand pröva, om en sådan åtgärd är erforderlig eller önskvärd för att samarbetet med andra verk och institutioner skall kunna tryggas.

Med anledning av vad överinspektören för lantbrukets försöksväsende anfört rörande dessa frågor vill jag understryka att anstalten och statens lantbruksförsök givetvis böra samarbeta, ej minst i fråga om utnyttjandet av gemensamma försöksresurser. Jag finner det dock icke påkallat att anstalten för den skull på sätt överinspektören ifrågasatt skulle i viss mån underordnas styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök. Där emot bör överinspektören äga rätt att närvara vid anstaltsstyrelsens sammanträden och där yttra sig.

Vad angår personalen vid anstalten innebär kommitténs förslag till organisationen vid full utbyggnad en mycket kraftig utvidgning jämfört med den personal, som nu finnes hos forskningskommittén. Även den begränsade personalplan, som kommittén framlagt i sina anslagsäskanden för nästa budgetår, innebär en ej oväsentlig förstärkning. För min del är jag, såsom jag redan tidigare framhållit, klart medveten om vikten och omfattningen av de frågor, som anstalten har att upptaga. Jag anser dock, att an-

staltens avlöningsanslag tills vidare bör hållas i stort sett inom den ram, som nu gäller för forskningskommittén.

Anstaltens chef synes böra anställas med förordnande på viss tid samt placeras i lönegrad Cp 12.

Vid anstalten böra vidare inrättas två befattningar såsom försöksledare i lönegrad Ce 29. Några särskilda formella kompetenskrav torde ej böra uppställas beträffande dessa båda befattningshavare. Vidare böra finnas en kanslibiträdestjänst i lönegrad Ce 11 samt två kontorsbiträdestjänster i reglerad befordringsgång.

Anstaltens övriga personal bör enligt min mening tills vidare vara arvodestänad. Med utgångspunkt från de nuvarande arvoden uppskattar jag kostnaderna för avlönande av denna personal under nästa budgetår till 30 000 kronor. Därutöver torde emellertid böra upptagas ett belopp av 5 000 kronor för att möjliggöra för anstalten att tillkalla experter och anställa extra personal för specialutredningar.

Vid bifall till vad jag sålunda föreslagit skulle anstaltens avlöningsanslag behöva uppföras med 101 500 kronor.

Anslaget beräknas sålunda:

Avlöning till ordinarie tjänsteman	18 600
Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t ..	2 000
Avlöningar till icke-ordinarie personal	75 000
Rörligt tillägg	5 900

Summa kronor 101 500

Vad omkostnaderna angår synes i enlighet med kommitténs anslagsäskanden för nästa budgetår böra beräknas 500 kronor till sjukvård m. m., 13 000 kronor till reseersättningar samt 18 000 kronor till utrustning, expenser och publikationstryck m. m. Härjämte torde 10 000 kronor böra avses för försöksomkostnader. Omkostnadsanslaget skulle alltså behöva upptagas med tillhopa ($500 + 13\,000 + 18\,000 + 10\,000 =$) 41 500 kronor. Det överskott som, sedan vederbörlig amortering å förlagslån verkställts, kan uppkomma å driften av Lilla Råby, torde därjämte böra få användas till bestridande av försöksomkostnader.»

Utskottet.

Enligt utskottets mening utgör forsknings- och försöksverksamhet beträffande jordbrukets byggnadsfrågor ett viktigt led i de pågående strävandena att genom rationalisering öka jordbrukets lönsamhet. Utskottet biträder därför Kungl. Maj:ts förslag, att den verksamhet, som för närvarande bedrivs av statens forskningskommitté för lantmannabyggnader, från och med nästa budgetår skall erhålla en fastare organisation och handhas av en institution av mera permanent karaktär.

Vad angår den nya institutionens arbetsuppgifter finner utskottet Kungl.

Maj:ts framställning innebära en lämplig avvägning av de olika synpunkter som framförts i ärendet. I enlighet härmed förordar utskottet, att institutionen icke skall bedriva någon självständig verksamhet i kulturtekniska eller fastighetsekonomiska frågor utan fullgöra i huvudsak de uppgifter, som forskningskommittén i sitt betänkande avsett skola behandlas av en byggnadsteknisk avdelning inom det föreslagna planeringsinstitutet. Utskottet biträder jämväl vad Kungl. Maj:t föreslagit beträffande institutionens befattningsmed grundforskning på byggnadsteknikens område samt jordbrukets bostadsfrågor.

I motionerna I: 298 och II: 397 samt I: 299 och II: 396 ha framställts vissa invändningar mot Kungl. Maj:ts förslag, att ifrågavarande verksamhet skall bedrivas vid en självständig anstalt med staden Lund såsom förläggningsort. Förstnämnda två motioner innefatta en begäran om utredning rörande verksamhetens anknytning till lantbrukshögskolan. I övriga två motioner hemställes, att anstalten skall förläggas till Uppsala eller dess närhet. Liknande åsikter ha framförts i yttrandena över forskningskommitténs betänkande.

Med anledning härav vill utskottet till en början framhålla, att enligt utskottets mening vissa skäl tala till förmån för motionerna. Utskottet finner det nämligen vara av stor vikt, att nära kontakt upprätthålles mellan å ena sidan den verksamhet, som avses skola bedrivas vid den föreslagna anstalten, samt å andra sidan det arbete som förekommer på angränsande forskningsområden, icke minst vid lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök. En sådan kontakt skulle givetvis underlättas genom den av motionärerna åsyftade förläggningen.

Till stöd för Kungl. Maj:ts förslag i denna del kan å andra sidan åberopas den omständigheten, att forskningskommittén för lantmannabyggnader sedan åtskilliga år varit förlagd till Lund samt att kommittén därvid vunnit goda erfarenheter rörande möjligheterna att erhålla lämpliga försöksobjekt vid jordbruk av skiftande slag. Vidare torde böra uppmärksammas, att Kungl. Maj:t den 15 september 1950 bemyndigat kommittén att arrendera en inom Lunds stad belägen försöksgård samt att riksdagen sedermera, efter utskottets tillstyrkande, å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår anvisat medel såsom lån för driften av denna egendom. Därest den nya anstalten — såsom avses i Kungl. Maj:ts förslag — övertager ifrågavarande egendom med därå befintliga kontorslokaler, kunna de svårigheter och kostnader undvikas, som skulle vara förbundna med verksamhetens förflyttning till ny förläggningsort. Ur nu angivna synpunkter har utskottet funnit, att övervägande skäl tala för att anstalten åtminstone tills vidare förläggas till Lund. Utskottet kan därför icke tillstyrka motionärernas yrkanden.

Med hänvisning till vad utskottet nyss anfört beträffande anstaltens kontakt med institutioner på angränsande forskningsområden vill utskottet i förevarande sammanhang understryka betydelsen av att effektiva åtgärder vidtagas för att säkerställa detta samarbete. Därvid torde böra tillses, att samarbetet ordnas på ett sätt som är ägnat att främja ett rationellt och ur

kostnadssynpunkt lämpligt bedrivande av anstaltens verksamhet. Utskottet vill slutligen framhålla att — därest fråga framdeles uppkommer om utvidgning av denna verksamhet eller förhållandena eljest föranleda därtill — spörsmålet om anstaltens förläggning och organisatoriska ställning synes böra bli föremål för förnyade överväganden från statsmakternas sida.

Utskottet biträder vad Kungl. Maj:t förordat i fråga om anstaltens personal. Likaså tillstyrker utskottet, att medel till avlöningar och omkostnader vid anstalten anvisas i föreslagen omfattning. Ej heller i övrigt har utskottet något att erinra mot Kungl. Maj:ts framställning.

Under återopande av det sålunda anförda hemställer utskottet,

A. att riksdagen må

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I:299 och II: 396 besluta, att statens forskningskommitté för lantmannabyggnader från och med den 1 juli 1951 skall omorganiseras till en statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader i huvudsaklig överensstämmelse med vad som förordats i propositionen;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att för statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader fastställa följande personalförteckning, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52:

Personalförteckning.

Tjänsteman å ordinarie stat:

1 föreståndare Cp 12

Extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad
än Ce 24:

2 försöksledare Ce 29;

3) godkänna följande avlöningsstat för statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1951/52:

Avlöningsstat.

1. Avlöning till ordinarie tjänsteman, <i>förslagsvis</i> ..	18 600
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	2 000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal	75 000
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	5 900

Summa kronor 101 500;

4) å riksstaten för budgetåret 1951/52 under nionde huvudtiteln anvisa

- a) till *Statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader: Avlöningar* ett förslagsanslag av 101 500 kronor,
b) till *Statens forskningsanstalt för lantmannabyggnader: Omkostnader* ett förslagsanslag av 41 500 kronor;
B. att motionerna I: 298 och II: 397 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 26 april 1951.

På jordbruksutskottets vägnar:

L. TJÄLLGREN.

Vid detta ärendes slutbehandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar Alfred Andersson, Svedberg, Näslund, Jon Jonsson, Bror Nilsson, Hjalmar Nilsson, Mossberger, Herbert Hermanson* och Eskilsson*; samt

från andra kammaren: herrar Andersson i Tungelsta*, Gustafson i Dädesjö, Antby*, Andersson i Hyssna, Hæggbloom, Jonsson i Järvsand, Ahlsten, Svensson i Vä, Lindström och Andersson i Långviksmon*.

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservat ion

av herr *Bror Nilsson*.